

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, доцента

Кучерової Ганни Юріївни на дисертаційну роботу

Костьов'ят Ганни Ігорівни

на тему «Державна політика стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертаційної роботи. Надбання та досягнення у соціально-економічному розвитку України пов'язують національні стратегії та вектор державної політики із створенням умов, які підтримують внутрішню стабільність, пом'якшують наслідки зовнішніх шоків, використовують компромісні форми адаптації, протистоять розбалансуванню у прийнятті управлінських рішень на мікро-, макро- та мезорівнях. Державна політика, яка не здатна внутрішньо узгодити соціально-економічні пропорції відповідно до сучасних євроінтеграційних тенденцій, відчуває кризу ефективності, конкурентоздатності та загрозу щодо невизначеності траєкторії подальшого розвитку.

Розпорошеність державних заходів, програм та стратегій здійснює дестимулятивний вплив в процесі регулювання соціально-економічного розвитку країни за рахунок деструктивного перерозподілу та використання внутрішніх ресурсів, формування нераціональної структури національної економіки та розшарування населення.

Відповідно до нових умов зовнішнього та внутрішнього середовища, формуються нові виклики для забезпечення поступового відновлення соціально-економічної системи держави, прийняття яких дає змогу вийти на траєкторію соціально-економічного зростання та розвитку. Масштабність та багатовекторність заходів значно ускладнює процедуру прийняття управлінських рішень з точки зору збереження балансу інтересів між суб'єктами взаємодії та об'єктивними потребами держави.

В цьому контексті дослідження державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції, проведене в рамках

окремого наукового дослідження Костьов'ят Ганни Ігорівни, є актуальним і становить як науковий, так і практичний інтерес.

Науковий імператив проведеного дослідження підсилюється необхідністю прийняття положень Проекту Стратегії сталого розвитку України 2030, яка має створити передумови для соціально-економічного зростання країни в нових умовах функціонування, тому дисертаційна робота Костьов'ят Ганни Ігорівни, в центрі уваги якої знаходиться саме проблема формування та реалізації державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції, є вагомим як для розвитку теорії, методики, так і для вирішення практичних проблем.

За мету в дисертаційній роботі прийнято поглибити теоретичні положення та практичні рекомендації щодо обґрунтування державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку та пошук напрямів її удосконалення в умовах євроінтеграції.

Для її досягнення поставлено і вирішено низку завдань, які стосуються: дослідження сутності та цілей державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку; виявлення особливостей та пріоритетів державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграційних процесів; дослідження тенденцій та проблем соціально-економічного розвитку країни; здійснення моніторингу показників макроекономічних змін під впливом євроінтеграційних процесів; запропонування теорії адаптивної моделі державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку під впливом євроінтеграційних процесів; аналізу можливості застосування рекомендацій ЄС щодо підвищення ефективності державного стратегічного менеджменту; обґрунтування механізму державного стимулювання розвитку підприємств реального сектора економіки в аспекті євроінтеграції.

Об'єктом дослідження є процес реалізації державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції.

Предметом дослідження є теоретико-методичні положення та практичні

засади формування державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційна робота виконувалася за планами науково-дослідних робіт кафедри економіки і підприємництва економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» – «Формування механізмів активізації потенціалу економічної системи Закарпаття в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0116U003557), у межах якої автором проаналізовано макроекономічні показники, які є системоутворюючими чинниками соціально-економічного розвитку та на їх основі запропоновано теорію адаптивної моделі державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку під впливом євроінтеграційних процесів.

Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, авторефератом та науковими публікаціями автора дає підстави для визнання того, що теоретико-методичні положення, практичні висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, є достовірними. Достовірність теоретичних узагальнень, висновків та рекомендацій забезпечується обраним системним підходом та загальнонауковими і спеціальними методами дослідження, серед яких використано наступні: діалектичний, системний і структурний, порівняльний, факторний і статистичний, історичний, логічний, абстрагування, синтезу, економіко-математичного моделювання. Джерельна база дослідження охоплює значну кількість зарубіжних і вітчизняних теоретичних досліджень, аналітичних робіт, нормативно-правових документів, статистичної інформації, що роблять наукові положення та практичні рекомендації достатньо обґрунтованими.

Про достовірність та достатню обґрунтованість положень та висновків дисертації також свідчить і їх оприлюднення в 17 наукових публікаціях включно з 2 публікаціями, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 9 виступів на міжнародних конференціях, а також використання розробок автора в

практичній діяльності Департаменту економічного розвитку і торгівлі Закарпатської облдержадміністрації» (номер державної реєстрації № 01-07/488 від 10.06.2019 р.), Департаменту соціального захисту населення Закарпатської облдержадміністрації (номер державної реєстрації № 1628/02.1.4-10 від 02.05.2019 р.), при викладанні дисциплін у ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (довідка №2011/01-11 від 29.05.2019 р.).

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Елементи сформульованої у дисертації наукової новизни поглиблюють концептуальне бачення, методик формування та реалізації державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку та пошуку напрямів її удосконалення в умовах євроінтеграції.

В ході дослідження автор висуває гіпотезу щодо теорії адаптивної моделі державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку під впливом євроінтеграційних процесів, доказовою базою якої виступають результати: розвинутого понятійно-категоріального апарата («стимулювання» соціально-економічного розвитку, державна політика стимулювання; обґрунтування наукового підходу до визначення загальних засад створення державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції; обґрунтування переліку відповідних заходів та інструментів ефективного організаційно-економічного механізму для пом'якшення негативних наслідків сучасної кризи; використання позитивного досвіду державного стратегічного менеджменту країн ЄС.

В результаті підтвердження достовірності висунутих припущень, автор забезпечує внесок у розвиток економічної теорії та методики в частині:

у перше:

- запропонована теорія адаптивної моделі державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку під впливом євроінтеграційних процесів, в якій обґрунтовано, що державна політика стимулювання діє на соціально-економічний розвиток в ролі певного каталізатора за допомогою правильно побудованого механізму стимулювання та вірно визначених

інструментів, які сприятимуть появі синергетичного ефекту від взаємодії трьох систем: економічна, соціальна та євроінтеграція (рис. 1.4, стор. 38 дисертації);

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат шляхом авторського уточнення поняття «стимулювання» соціально-економічного розвитку, яке, на відміну від поширених, розглядається як визначальний елемент політики соціально-економічного розвитку та визначається як відповідний механізм, що включає основні форми та інструменти, які реалізуються відповідно до загальноприйнятих економічних принципів і мають взаємозв'язок між учасниками розширеного відтворення валового соціально-економічного продукту на користь реалізації як макроекономічних цілей і загальнонаціональних пріоритетів, так і внутрішньо-регіональних цільових установок системного характеру (табл. 1.1-1.3, стор. 25-27 дисертації);

- наукові підходи щодо визначення загальних засад створення державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції, які, насамперед, повинні спрямовуватися на підвищення конкурентоспроможності національної економіки шляхом вдосконалення її структури; зміцнення конкурентних позицій шляхом стимулювання діяльності підприємств в структурно слабкому регіоні, надаючи перевагу тим підприємствам, які можуть працювати на міжрегіональному рівні у сфері промислового виробництва та комунальних послуг (п. 3.1 дисертації);

отримали подальший розвиток:

- визначення поняття «державна політика стимулювання», яку необхідно розглядати як частину соціально-економічної політики держави або створених нею спеціальних інститутів влади, що здійснюють підготовку системотворчих регуляторів для досягнення макроекономічних та мікроекономічних цілей та загальнонаціональних інтересів (п. 1.2 дисертації, стор. 39-57);

- обґрунтування переліку відповідних заходів та інструментів для пом'якшення негативних наслідків сучасної кризи можливе за умов створення ефективного організаційно-економічного механізму, що, на відміну від існуючих,

здатний забезпечити сталу підтримку фінансово-економічної дієздатності підприємств через систему дієвих нормативно-правових та регуляторних актів (п. дисертації, стор. 156);

- доцільності використання позитивного досвіду державного стратегічного менеджменту країн ЄС для України, що дозволить розширити свій потенціал, підвищити рівень ефективності, забезпечити дотримання принципів та стандартів, шляхом: оптимізації нормативно-правової бази; впровадження дієвого інформаційного забезпечення; впровадження системи моніторингу та контролінгу; моделювання процесів розвитку; правильного стратегічного менеджменту; забезпечення кібербезпеки та захисту мереж; систематизації механізмів впливу стратегічного менеджменту на бізнес-результати; впровадження навчальних тренінгів для всіх учасників бюджетного процесу; розробки нових умов для співпраці України з європейськими організаціями та фондами; створення фінансової підтримки державного й регіонального характеру; розвиток науково-дослідних мереж/баз; оновлення програм прикордонного співробітництва; використання потенційних можливостей систем та навколишнього середовища (п. 3.3. дисертації).

Дослідження здійснено в межах системного та процесного підходів, що забезпечило можливість отримати принципово нові науково-методичні результати, цінність яких полягає у ефективному забезпеченні та реалізації державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку та визначення напрямів її удосконалення в умовах євроінтеграції.

Науково-практична значимість результатів дослідження. В дисертації Костьов'ят Ганни Ігорівни обґрунтовано науково-методичні та концептуальні положення, практичне застосування яких дає змогу забезпечити ефективне формування та реалізацію державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку та визначити напрями її удосконалення в умовах євроінтеграції.

Практичне значення мають розроблені в роботі: напрями зростання економічного розвитку України в умовах євроінтеграції, конкретизовані

складові державної соціально-економічної політики щодо пріоритетів структурної перебудови економіки; обґрунтовані головні напрями впливу державного регулювання на соціально-економічний розвиток, збереження трудового потенціалу області, підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили, забезпечення продуктивної зайнятості населення та підвищення рівня його доходів.

Науково-практична значимість проведеного дослідження полягає в тому, що основні концептуальні та науково-методичні положення, узагальнення і висновки, зроблені автором, доведені до рівня конкретних методик і практичних рекомендацій щодо стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції та можуть застосовуватись у практичній діяльності.

Повнота викладу в публікаціях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Положення наукової новизни, сформульовані в дисертації висновки та рекомендації одержані автором, достатньо повно представлені у публікаціях. Загальний обсяг публікацій – 4,6 д.а., з яких 4 д.а. належить особисто автору. Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Зауваження до змісту й оформлення дисертаційної роботи. Оцінюючи позитивно дану дисертаційну роботу, слід констатувати, що вона не позбавлена певних зауважень та дискусійних положень.

1. Наявна певна неточність щодо формулювання об'єкта та предмета дослідження. Об'єктом автор визначає процес *реалізації* державної політики..., тоді як предмет – теоретико-методичні положення та практичні засади *формування* державної політики. Метою дослідження виступає ... *обґрунтування* державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку. Враховуючи тему дослідження, вважаю за доречне в об'єкті, предметі та меті дослідження враховувати аспекти як формування, так і реалізації державної політики.

2. За змістом дисертації автор визначає понятійно-категоріальний апарат одночасно як категорії, так і поняття, зокрема, на стор. 25 дисертації наведено категорії державної політики, які за текстом та змісту наукової новизни визначаються як поняття. Потребує пояснення, у яких випадках автор досліджувані терміни визначає як категорії, а у яких - як поняття.

3. На рис. 1.4., стор. 38 дисертації представлена адаптивна модель державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку, у структурі якої блок адаптивної моделі не має зворотнього зв'язку, що є принциповою умовою адаптивності як властивості системи. Крім того, представлена модель не описується параметрами, вхідними та вихідними даними, їх обмеженнями та пороговими значеннями, що ставить під сумнів визначення її як моделі. Також, недостатньо розкрито, за рахунок чого та до яких умов адаптується державна політика стимулювання соціально-економічних процесів, тобто, потребує додаткового пояснення, яким чином даний механізм адаптації функціонує.

4. На рис. 1.7, стор. 44 дисертації представлено класифікацію методів державного регулювання економіки, яка обмежується класифікаційними ознаками лише за засобами та формою, що лише частково відповідає дійсній багатоаспектній класифікації методів державного регулювання. Крім того, доречно було б дослідити класифікацію методів державного регулювання не тільки економіки, а і соціально-економічного розвитку, що відповідає темі дисертації.

5. Автор стверджує, що «у своєму загальному розумінні державна політика стимулювання реалізується за двома основними напрямками: економічним та соціальним (рис. 1.10 стор. 59)», проте, при обґрунтуванні висновків автор також опирається на положення концепції сталого розвитку, якими передбачено ще й екологічний напрям, який у роботі не розглядається.

6. У п. 2.1, стор. 73-93 дисертації автором проаналізовано сукупність показників, які визначають соціально-економічний розвиток, проте, не наведено обґрунтування їх вибору, що наразі є невирішеною науково-практичною проблемою, оскільки існує багате розмаїття науково-практичних поглядів на склад та кількість показників соціально-економічного розвитку, їх порогові та цільові значення. Вказане зауваження стосується і відсутності обґрунтування

сукупності показників, що впливають на індекс реального ВВП країни, наведеної на стор. 136 дисертації. Також, доцільно пояснити, чому досліджувалися саме індекси показників, а не їх фактичні значення.

7. На стор. 92 дисертації автор зазначає, що ....«держава має надавати дотації суб'єктам господарювання: на підтримку виробництва продуктів харчування, на виробництво життєво важливих лікарських препаратів та на інше». Проте, автор не дослідив дані Державної казначейської служби України, де представлений перелік наявних дотацій за вказаними напрямками фінансування. На наш погляд, доречніше було б підняти питання щодо ефективності використання дотацій та оптимізації джерел фінансування.

8. Стан соціально-економічної системи розвивається нелінійно, що підтверджується значною варіацією соціально-економічних показників, тому твердження автора щодо лінійності соціально-економічного розвитку України, стор. 135 дисертації, допустиме лише на коротких та окремих періодах дослідження. Саме тому за результатами кореляційно-регресійного аналізу певні показники виявилися статистично незначущими, що доводить доцільність застосування методів нелінійної динамки для прогнозування ВВП країни.

9. У табл. 3.2 на стор. 138 дисертації представлена кореляційна матриця, яка потребує додаткового пояснення, оскільки значення її елементів виходять за нормативні межі $[-1;1]$ та отримані результати кореляційного аналізу покладено в основу обґрунтування показників для регресійного аналізу ряду динаміки індексів реального ВВП, стор. 138-142.

10. На стор. 141 дисертації автор наводить побудовану модель, що дозволяє «визначити обсяг реального ВВП, оцінити співвідношення між макроекономічними показниками розвитку України та сприяє плануванню процесу соціально-економічного розвитку» за показниками індекс експорту товарів та послуг, індекс імпорту товарів та послуг, індекс реального наявного доходу населення, індекс споживчих ціни та індекс цін виробників промислової продукції. Тобто, автором визначено, що значення більшості статистично значущих показників формує рівень ВВП за рахунок їх вартісної суті. Зважаючи на те, що автором визначено велике значення коефіцієнту

детермінації поряд з незначущістю коефіцієнтів моделі, доцільно було б здійснити перевірку на мультиколінеарність.

Крім того, для планування та реалізації державної політики за методологією макроекономічного аналізу досліджуються реальні значення показників, тобто, показники, які скориговані на індекс інфляції (також сезонності), що дає змогу отримати достовірні прогностні значення цільового показника. Також, доцільно було б представити результати оцінювання точності прогностних даних, графік порівняння фактичних та прогностних індексів реального ВВП.

11. У п. 3.1 дисертації при обґрунтуванні наукових результатів автор зміщує акцент дослідження з державної політики стимулювання на держаний стратегічний менеджмент, суть якого розкриває тему дослідження лише з окремого боку. В цьому контексті логіка побудови дослідження автора потребує додаткового пояснення.

Проте, висловлені зауваження в цілому не знижують наукову та практичну значимість дисертаційної роботи і створюють методичне підґрунтя для формування та реалізації державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». Дисертаційна робота Костьов'ят Ганни Ігорівни на тему «Державна політика стимулювання соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграції», відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством і вимогам пп. 9, 10, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 р., зі змінами і доповненнями, затвердженими Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.

Автореферат повністю відображає основні положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження і є ідентичним з результатами дисертації. Наукові положення мають достатній рівень обґрунтованості, їх достовірність і новизна є об'єктивними та відображають підхід здобувача до розроблення й поглиблення теоретико-методичних і практичних засад формування та реалізації державної політики стимулювання соціально-економічного розвитку, пошуку напрямів її удосконалення в умовах євроінтеграції.

Загальний висновок. Дисертація Костьов'ят Ганни Ігорівни є завершеним самостійним дослідженням, характеризується високим теоретико-методичним та прикладним обґрунтуванням поставлених завдань, дозволяє вирішити важливу наукову проблему, відповідає паспорту спеціальністю 08.00.03 і вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», тому автор дисертації – Костьов'ят Ганна Ігорівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

**Офіційний опонент,
професор кафедри економіки
Класичного приватного університету,
м. Запоріжжя,
доктор економічних наук, доцент**

Г.Ю. Кучерова

Підпис засвідчую:

**Перший проєктор
Класичного приватного університету,
м. Запоріжжя
доктор економічних наук, професор**

О.В. Покатаєва